

Stefan Edman är biolog, föreläsare och författare till cirka 40 böcker om natur och miljö, bland annat *Väst kust*, *Solvarv*, *Jorden har feber* och *Matsmart*. Stefan fick 2009 kungamedalj för sina insatser och har nyligen kommit ut med tre "havsböcker": *Kosterhavet – under ytan* på Sveriges första nationalpark under ytan, *Havsblänk* och *Planeten Havet*.

Atlantens djupa hemligheter

En vecka in i mars ligger isarna fortfarande i fjordar och längs kusten här i väst. I bladet läser jag om äventyrare som planerar för sommarens långseglats över – Atlanten!

Oceanen med en extremt spännande historia

Den som flyger över planeten tror helt naturligt att de stora haven alltid sett ut som de gör nu.

Men så är det ju inte. När Sir Francis Bacon på 1620-talet satt lurad över sin världskarta slog det honom plötsligt att Afrikas västkust och Sydamerikas ostkust passade in i varandra som två puzzelbitar. Fransmannen Placet gjorde samma iakttagelse och förklarade genast att det måste vara syndafloden som skiljt kontinenterna åt. Ja, Atlanten måste vara den floddal som syndafloden grävde menade Alexander von Humboldt, upptäcktsresande, meteorolog och på sin tid Europas meste kändis näst Napoleon Bonaparte.

Längre fram under 1800-talet häpnade forskarna över att geologin i Västafrika tycks fortsätta i Brasilien, på andra sidan oceanen. Likartade fossil hittades i Europa och Nordamerika, och samma ormbunkar och jätteödlor hade uppenbarligen levt i så olika områden som Sydamerika, Afrika och Indien. Hade livet alltså tagit sig över oceanerna via

Den som flyger över planeten tror helt naturligt att de stora haven alltid sett ut som de gör nu.

landbryggor som senare sjunkit i havets djup?

Österrikaren Alfred Wegener lanserade en djärvare teori: Kontinenterna hade förstås hängt ihop från första början – och sedan på något oförklarligt sett glidit iväg från varandra. Vilket i sin tur betyder att haven successivt vuxit fram mellan kolosserna av land. För att kanske rentav krympa på nytt, i ett senare skede? Wegener tänkte sig att planetens alla landmassor för 270 miljoner år sedan fanns samlade i urkontinenten Pangea ("allt land"), och att allt vatten flöt i urhavet Panthalassa ("allt hav"). Ett av bevisen var hans egna mätningar som tycktes visa att Grönland och Europa glidit isär med 9 m per år 1870–1907.

Många samtida geologer skrattrade gott åt sådana fantasier,

men sent omsider fick Wegener och hans kolleger rätt. Idag har bilden klarnat, tack vare teorin om platt-tektonik. Jordskorpan och den övre hårda delen av jordens så kallade mantel bildar för närvarande sju mäktiga kontinentalplattor. De rör sig mot eller från varandra på den flytande manteln av järn, som för övrigt också gör vår planet magnetisk. Här seglar vi omkring, med en hastighet av några cm om året!

Allt föll på plats när forskarna upptäckte den Mittatlantiska ryggen, bergskedjan på Atlantens botten. Heta strömmar nere i Jordens mantel får ytan, skorpan, att spricka upp i ett "sår" så att lava väller fram. Det tänjer ut oceanbotten och skjuter iväg kontinenterna på ömse sidor om sprickan. När lavan så småningom svalnat börjar den sjunka tillbaka ner i manteln – och då går processen i retur. Oceanerna krymper, kontinenterna närmar sig åter varandra. Som i ett dragspel, där bälgen pustar ut och in.

Atlanten är idag Jordens ocean nummer två, 280–290 mil bred. Men på dinosauriernas tid, för 200 till 65 miljoner år sedan, fanns här inte en strimma hav eftersom Nordamerika hängde ihop med Europa och floderna rann fram obehindrat mellan nuvarande Paris och Washington. Stefan Edman

KAMA
FRITID

WECAMP MELAMINSERVIS

16 delars servis Magic Square i 100% Melamin bestående av: 4 st muggar, 4 st flata tallrikar, 4 st djupa tallrikar och 4 st desserttallrikar. Servisen håller hög kvalitet och tål maskindisk. (art.nr T09-70A)

wecamp

WECAMP KASTRULLSET

Kastrullset 3 delar i rostfritt stål. Designat för att på bästa sätt få plats på de ofta lite smalare spisarna i båtar och mobila fordon. (art.nr T09-75A)

WECAMP VATTENKOKARE

Vattenkokare på 2 liter i rostfritt stål. (art.nr T09-76)

Besök "nya" hemsidan
www.kamafritid.com

Gratis katalog...

...med 188 sidor tillbehör hämtar du hos din KAMA-handlare.

Båttillbehör